

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАЙЧИН ТУРСКИ ЕЗИК ЗА ТРЕТИ КЛАС – ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ИЗБИРАЕМА ПОДГОТОВКА

I. Общо представяне на учебната програма

Учебната програма за трети клас (ЗИП) е разработена в съответствие с Рамкови изисквания на МОН за разработване на учебни програми по майчин език от 26.06.2001 г.

Образователно-възпитателният процес по майчин турски език в трети клас се реализира като езиково и литературно обучение в ЗИП на системата на общообразователната подготовка. В този клас продължава процесът на овладяване на езикови и литературни знания, започнал в предходните класове, като същите се обогатяват и надграждат.

Обучението по учебния предмет се осъществява чрез **учебник** по турски език и литература, който съдържа:

- фолклорни и художествени произведения, подходящи за възрастта на учениците;
- уроци, които интерпретират основни езикови категории и норми на книжовния турски език и съдържат практически задачи, свързани с изучаваното езиково явление;
- уроци за формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности;

Учебната тетрадка съдържа конкретни практически задачи, свързани с изучаваната езикова тема и задачи за формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности.

Учебната програма е съставена за максималния брой часове за задължително избираема подготовка в трети клас - 64 учебни часа годишно, определени с Наредба №6/28.05.2002г. за общообразователния минимум по класове, етапи и степени на образование, но може да се реализира и в друг обем.

Учебните часове са разпределени както следва:

Турски език – 0,5 часа седмично (1 час през седмица)

Литература - 1 час седмично

Формиране на комуникативно-речеви умения и компетентности – 0,5 часа седмично (1 час през седмица)

II. Цели на образователно-възпитателния процес по майчин турски език в трети клас (ЗИП)

Чрез образователно-възпитателния процес по майчин турски език в трети клас (ЗИП) се цели:

- Усъвършенстване уменията на учениците за овладяване на майчиния език чрез формиране на основните комуникативно-речеви умения – слушане, говорене, четене и писане;
- Обогащане на знанията за строежа на турския книжовен език, езиковите и речевите единици и формиране на умения за прилагане на определени правоговорни, правописни и граматически норми в устната и писмена реч на учениците;
- Развитие на уменията на учениците за възприемане, осмисляне и интерпретиране на художествен текст, съобразно възрастта им;
- Усъвършенстване на комуникативно-речевите умения и компетентности на третокласниците за създаване на собствен текст по словесна или визуална опора;
- Развитие на наблюдателността, логическото мислене, познавателните интереси на учениците от трети клас чрез системно изградени междупредметни връзки;
- Формиране на отношение на толерантност към културната различност и мултиетничността, приобщаване към общочовешките ценности и изграждане на съзнание за етническа принадлежност и национална идентичност.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО ТУРСКИ ЕЗИК В ТРЕТИ КЛАС И УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Колона 1	Колона 2	Колона 3	Колона 4	Колона 5	Колона 6
Ядра на учебно съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия	Контекст и дейности	Възможности за междупредметни връзки
Я Д Р О С	Ученикът умее да изслушва другите участници в общуването.	Ученикът: <ul style="list-style-type: none"> - изслушва събеседниците си; - съобразява речта си с комуникативната ситуация; - репликира уместно. 		На учениците се дава възможност да: <ul style="list-style-type: none"> - изслушват търпеливо събеседниците си; - репликират 	

<p>Л У Ш А Н Е</p>	<p>Ученикът се отнася с уважение към мнението на другите участници в общуването.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Може да се включи адекватно в диалог с помощта на учителя. 		<p>уместно.</p> <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - изразяват собствено мнение, без да го налагат. 	<p>Човекът и обществото</p>
<p>Я Д Р О Г О В О Р Е Н Е</p>	<p>Ученикът разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване, съобразно участниците в нея, темата, целта и условията.</p> <p>Ученикът усвоява знания за строежа на думата и видовете думи по строеж.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да подбира и използва уместно в речта си средствата на речевия етикет; - може да използва с помощта на учителя основните езикови и речеви единици (звук,сричка, дума, изречение,текст) в конкретната комуникативна ситуация. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може с помощта на учителя да определя морфемния състав на думата – корен, наставка, окончание; - може да образува производни думи с помощта на наставки; - може да образува сложни думи. 	<p>корен kök наставка ek окончание takı производни думи türemiş sözcükler сложни думи bileşik sözcükler</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разказват случка, гледан филм и др.; - описват явление, предмет, животно,човек; - отговарят на въпроси; - задават въпроси; - участват в диалог; - използват формите за вежливост и учтивост. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - определят основната морфема в състава на думата; - използват словообразователните морфемии за образуване на нови думи; - разграничават прости, производни и сложни думи и ги използват в речта 	<p>Човекът и обществото Български език и литература (четат научно-популярни и художествени текстове)</p> <p>Български език и литература</p>

	<p>Ученикът използва уместно определени класове от думи в зависимост от комуникативната цел.</p> <p>Ученикът използва уместно синоними в зависимост от комуникативната цел.</p> <p>Ученикът използва уместно съобщително, въпросително, възклицателно и побудително изречение в зависимост от комуникативната цел.</p> <p>Ученикът разпознава художествен и нехудожествен текст; проза и стихове; повествование и описание; диалог и</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да използва уместно съществителни собств. и същ. нар. имена в ед. и мн. число; - може да разграничава в практически план частиците за степенуване на прил. имена “daha” и “en”; - може да разграничава и употребява правилно глаголите в 1, 2 и 3 л., ед. и мн. ч.; да си служи със сег., мин. и бъд. време; - може да използва уместно лични местоимения за 1, 2 и 3 л., ед. и мн. ч. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да сравнява думи, които са близки по значение и да използва най-подходящата от тях. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да разграничава и да си служи със съобщително, въпросително, възклицателно и побудително изречение в зависимост от комуникативната цел; - може да преобразува един вид изречение по цел на общуване в друг вид. <p>Ученикът</p> <ul style="list-style-type: none"> - разпознава в практически план 	<p>сегашно време Şimdiki zaman минало време Geçmiş zaman бъдеще време Gelecek zaman местоимение adıl лично местоиме-ние kişi adılı</p> <p>синоними eş anlamlı sözcükler</p> <p>възклицателно изречение ünlem tûmcesi побудително изречение buyruk tûmcesi</p>	<p>си. На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разграничават съществителни собств. и същ. нар. имена; - избират същ. и прилагателни имена, подходящи за смисъла на изречението; - степенуват прилаг. имена; - избират глаголи, подходящи за смисъла на изречението; - заместват същ. имена с лични местоимения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - откриват синоними и определят значението им; - избират и използват синоними в речта си. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съставят съобщителни, въпросителни и възклицателни изречения; - преобразуват един вид изречения по цел на изказване в друг вид. <p>На учениците се дава възможност да:</p>	<p>Български език и литература</p> <p>Български език и литература (трансфер на знания) Български език и литература (сравняват видовете изречения по цел на изказване)</p> <p>Български</p>
--	--	--	---	--	--

	<p>монолог.</p> <p>Ученикът открива епизодите в развитието на действието в повествователен текст.</p> <p>Ученикът участва в беседа по съдържанието на литературната творба.</p> <p>Ученикът създава устен текст с помощта на словесна или визуална опора.</p>	<p>художествен и нехудожествен текст; повествование и описание; диалог и монолог,</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да преразказва повествователен текст; - може да обрисова с думи описанието на портрет на герой, природна картина. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може в практически план да преразказва отделни епизоди или целия художествен текст, като спазва последователността на действието. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да състави и задава достъпни въпроси, свързани със съдържанието на изучавания текст – случка, герои и пр.; - може да изказва мнение и да разсъждава по повод на изучаваното литературно произведение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може с помощта на учителя да разказва по картина или серия от картини; - може да разказва за свое преживяване; - може да опише с думи това, което наблюдава. 	<p>монолог monolog</p>	<ul style="list-style-type: none"> - преразказват кратки разкази, приказки, басни и анекдоти; - рецитират лит. произведения в стихове; - правят описание на герой, природна картина. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказват отделни епизоди или цялото произведение (разказ, приказка, басня, анекдот). <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съставят и задават въпроси; - изразяват отношението си към случката и героите в литературното произведение; - аргументират предпочитанията си; - обрисуват с думи картини от литературното произведение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описват наблюдавана картина или серия от картини; - съставят устен текст, в който изразяват свои 	<p>език и л-ра (сравняват изучени приказки, басни и пословици на бълг. и турски език)</p> <p>Български език и л-ра (трансфер на знания)</p> <p>Изобразително изкуство</p>
--	--	---	----------------------------	---	---

	<p>Ученикът изказва благопожелания по случай традиционни празници и във връзка с празници и обичаи на турския етнос.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да открива в изучавани фолклорни творби изобразени обредни действия във връзка с даден традиционен обичай, характерен за турския етнос; - може да интерпретира текстове, в които са представени празници и свързаните с тях обичаи и обредни действия на различните етноси в България. 		<p>вълнения, разказват за свои преживявания;</p> <ul style="list-style-type: none"> - описват наблюдавана случка, явление, предмет, животно, човек. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - интерпретират фолклорни произведения с изобразени в тях обреди и обичаи; - изказват благопожелания по повод на даден празник. 	
--	--	---	--	--	--

<p>Я Д Р О</p> <p>Ч</p> <p>Е</p> <p>Т</p> <p>Е</p> <p>Н</p> <p>Е</p>	<p>Ученикът чете с разбиране наум и на глас, гладко и изразително, с подходяща интонация и темп.</p> <p>Ученикът различава в практически план основни литературни жанрове като приказка, разказ, стихотворение, басня, пословица, народна песен и анекдот.</p> <p>Ученикът сравнява две художествени творби или техни елементи.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да чете наум и на глас достъпни фолклорни, художествени и научно-популярни текстове и се ориентира в съдържанието им; - може да чете гладко и изразително, с подходяща интонация диалога и монолога в художествен текст; - може с помощта на учителя да интерпретира прочетеното. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да различава с помощта на учителя фолклорна и литературна приказка; - може да чете и преразказва народни и авторски приказки, басни, разкази, анекдоти; - може да чете и рецитира достъпни за възрастта стихотворения; - може да чете и интерпретира с помощта на учителя конкретното съдържание на народна песен; - може, с помощта на учителя, да коментира и изрази отношение към прочетеното; - може с помощта на учителя да подбира фрагменти от художествен текст, за да отговори на въпрос и да обоснове отговора си. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да съпоставя две художествени произведения, които са близки по тема, образи на герои, жанр и пр.; 	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат изразително фолклорни, художествени и научно-популярни текстове; - си служат със средствата на логическата изразителност: пауза, ударение, темпоритъм. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разграничават проза и поезия; - рецитират стихотворения; - четат подборно фрагменти от художествен текст; - откриват достъпни за възрастта епитети, повторения, сравнения; - четат подборно откъси от текст в отговор на поставен от учителя въпрос; - четат по роли; - преразказват художествен текст; - четат изразително художествен текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съпоставят художествени текстове; 	<p>Български език и л-ра (трансфер на знания)</p>
--	---	---	--	---

	<p>Ученикът открива и осмисля посланието на автора в художествен текст и се ориентира в настроенията и чувствата, изразени в него.</p> <p>Ученикът участва в групов дейност за сценично представяне на художествен текст.</p> <p>Ученикът си служи с учебни речници.</p>	<p>- може да открие общото и различното между две художествени произведения.</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да открива авторското послание в текста; - умее чрез изразително четене да изрази чувствата и настроенията, съдържащи се в художествения текст. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да драматизира с помощта на учителя художествен текст; - може да участва в подготовката и сценичното представяне на драматизирания художествен текст; - може да си избере с помощта на учителя подходяща роля на герой. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умее да проверява правописа на думите в правописен речник; - може да ползва синонимен речник на книжовния турски език; - може да ползва двуезичен турско-български и българо-турски речник. 	<p>сравнение karşılaştırma</p> <p>синонимен речник eş anlamlılar sözlüğü</p>	<ul style="list-style-type: none"> - откриват общото и различното в две произведения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - четат и осмислят художествените текстове; - четат изразително. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - драматизират литературни произведения; - изработват кукли, маски, избират подходяща музика; - представят сценично драматизиран художествен текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ползват правописен речник; - ползват синонимен речник; - обогатяват речниковия си запас на майчин турски и книжовен български език. 	<p>Домашен бит и техника Музика</p> <p>Български език и литература</p>
--	--	--	--	---	--

<p>Я Д Р О</p> <p>П И С А Н Е</p>	<p>Ученикът владее основни норми на графичната система на турското писмо.</p> <p>Ученикът овладява и използва правилно класовете от думи в писмената си реч.</p> <p>Ученикът владее основната употреба на пунктуационните знаци и умее да отделя изреченията в текст, като означава началото и края им.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да пише правилно, четливо и красиво ; - може да пише правилно думи, съдържащи ğ между две гласни; - може да пише правилно различни форми на думи, съдържащи твърдите беззвучни съгласни p, t, k, ç в края на думата. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да отделя правилно окончанията на съществителните собствени имена с разделителен знак; - може да образува умалителни съществителни и прилагателни имена с помощта на наставки; - може да степенува прилагателни имена; - може да пише правилно личните окончания на глаголните форми за ед. и мн. число в сегашно, минало и бъдеще време. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да обозначава началото на изречение с главна буква и края му с точка, въпросителен или удивителен знак в зависимост от вида на изречението; - може да използва запетая при изброяване и при наличие на 	<p>удивителен знак ünlem işareti</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ползват правописен речник; - пишат правилно думи, съдържащи ğ; - проверяват правописа на думи, съдържащи твърдите беззвучни съгласни p, t, k, ç в края на думата. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - съотнасят грамагическите форми на същ. имена; - образуват и пишат правилно умалителните съществителни и прилагателни имена; - пишат степенувани прилагателни имена; - прилагат алгоритъм на действие за откриване на глаголи, за писане на глаголни форми в ед. и мн. ч. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да пишат правилно съобщителни , въпросителни, възклицателни и подбудителни изречения; 	
---	---	---	--	--	--

	<p>Ученикът създава текст, в който предава съдържанието на чужд повествователен текст; създава съчинение по преживяване; съчинение по наблюдение; съчинение по въображение; лично писмо; поздравителна картичка; покана.</p>	<p>обръщение в изречението.</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може да преразказва логически свързано и последователно съдържанието на приказка, разказ, басня; - може с помощта на учителя да създаде текст в който да разкаже за собствено преживяване; - може с помощта на учителя да описва пълно и точно наблюдавания предмет, явление, животно, човек; - може да съчини свой текст по дадено начало или край; - може да напише кратко лично писмо и да го адресира правилно; - може да напише поздравителна картичка и покана. 	<p>съчинение по преживяване yaşantılara dayanan yazılı anlatım alıştırması съчинение по въображение hayal gücüne dayanan yazılı anlatım alıştırması</p>	<ul style="list-style-type: none"> - поставят запетая при изброяване и при употреба на обръщение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преразказват чужд текст; - съчиняват текст, свързан с техни преживявания; - наблюдават и описват наблюдаваното; - създават текст по дадено начало или край; - пишат и адресират писмо; - пишат текст за поздравителна картичка и покана. 	
--	--	---	---	---	--

V. Общи и специфични методи за оценяване постиженията на ученика

Оценяването на постиженията на учениците по майчин турски език в трети клас се осъществява съгласно Наредба № 3/15.04.2003 г. (ДВ, бр. 37, 2003г.) за системата на оценяване. То има за цел установяване на постигнатите резултати по учебния предмет по време на учебната година и поставяне на текущи, срочни и годишни оценки по майчин турски език, изучаван в задължителноизбираемата подготовка.

В началото на годината се установява входното, а в края – изходното равнище на знанията и уменията на учениците.

Очакваните резултати от обучението по майчин турски език в ЗИП, описани в учебната програма, се установяват чрез:

- наблюдение;
- диктовка;
- препис;
- задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма;

- задачи за четене на глас и по роли, подборно четене;
- преразказ на художествен текст;
- словесно обрисване;
- задачи за конструиране на собствен текст по дадена словесна или визуална опора;
- тестови задачи.

VI. Методически указания за прилагане на учебната програма по майчин турски език в трети клас – (ЗИП)

В трети клас продължава процесът на усъвършенстване на уменията на учениците да си служат в практически план с езиковите и речеви единици – звук, буква, дума, изречение, текст.

Учебната програма по майчин турски език за трети клас – (ЗИП) дава възможност за разширяване на лингвистичната култура на учениците. Основен принцип е спазването на относително единство на различните дялове от граматиката и логическото им съчетаване, осъществяване на приемственост, като се тръгва от текста и се преминава към по-малките негови части – изречения, думи, морфеми, звукове.

Езиковите знания и умения за:

- правоговор и правопис на беззвучните съгласни *p, t k, ç* в края на думите;
- правоговор и правопис на *ğ* между две гласни;
- определяне на морфемния състав на думата; образуване на производни думи, образуване на сложни думи;
- частите на речта (съществително име, прилагателно име, местоимение и глагол); за правопис на съществителни собствени имена, когато приемат различни окончания; за образуване на степенуваните прилагателни имена; образуване на умалителни съществителни и прилагателни имена; правопис на въпросителни глаголни форми в сегашно, минало и бъдеще време;
- функцията на синонимите в ежедневно общуване ;
- ползване на правописен и синонимен речник;
- изговор, правопис и употреба на съобщително, въпросително, възклицателно и подбудително изречение;
- употреба на точка, запетая, въпросителен и удивителен знак

се усвояват и формират в практически план с помощта на учителя.

Конкретните практически задачи, които предполагат: съставяне и конструиране на кратък текст; съставяне на различни по цел на изказване изречения; сравняване и употреба на различни по цел на изказване изречения; определяне на формата на думата за число (на съществителни имена, местоимения и глаголи); видоизменяне на формата на думата за лице и число (местоимения и глаголи); за лице, число и време (на глаголи); изговор и правопис на думи, съдържащи звучни и беззвучни съгласни в определени фонетични позиции; образуване на производни думи с помощта на наставки; подбор на синоними и езикови средства с цел спазване на определени норми на общуване и др. съдействат за непринудено и достъпно усвояване на абстрактната езикова информация. Осмислянето на тази информация се осъществява чрез използването в учебника или предложените от учителя фолклорни, художествени и научнопопулярни текстове, както и чрез създаването от учениците текстове.

Литературните знания за възприемане и осмисляне на художествен текст се овладяват чрез изучаване на фолклорни и литературни произведения като приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, народна песен, басня, анекдот. Теоретична информация за тези литературни видове не се поднася.

Възприемането и осмислянето на художествен текст се осъществява по време на беседата чрез подборно четене, преразказ, четене по роли, изразително четене, словесно обрисване, илюстриране, драматизация. На практическа основа се изграждат начални представи за литературен герой, епитет, сравнение и повторение.

Комуникативно-речевите умения по майчин турски език на учениците от трети клас се формират и усъвършенстват в уроците по турски език, в уроците по литература и в самостоятелните уроци, предназначени за формиране на комуникативно-речеви умения чрез: задачи за конструиране на текст; задачи за възприемане и осмисляне на изучаваното литературно произведение; задачи за съчиняване на собствен текст по дадена словесна опора (съчиняване на приказка или разказ по дадени начало, край, герой, пословица; на стихотворение по предложени рими) или визуална опора (съчинение-описание на наблюдавани предмет, явление, човек, животно, разказ по картина и др.); задачи за създаване на съчинение по преживяване; задачи за написване на лично писмо, поздравителна картичка и покана.

Наред с изучаването на фолклорни произведения, учебната програма по майчин турски език за трети клас предполага изучаването на достъпни художествени произведения за деца от известни турски, български и световни поети и писатели. Важно условие е тематиката на текстовете да е близка до детското светоусещане, да е съобразена с празниците от националния и природния календар, с празниците от календара на турския етнос, с изконните му и общочовешките ценности и традиции. Текстовете да формират у третокласниците естетически вкус и потребност от четене, както и да възпитават толерантност и коректност към българските граждани с друг етнически произход.

Авторски колектив:

Председател: Фикрие Мехмед – ст. експерт по майчин език в РИО, гр. Шумен

Членове: 1. доц. д-р Нели Иванова – СУ “Св. Климент Охридски”

2. Бюлент Кърджалъ – асистент в ШУ “Епископ Константин Преславски”

3. Иван Иванов – ст. експерт по начално образование в РИО, гр. Шумен

4. Гюнел Фадли – учител в III ОУ “Димитър Благоев”, гр. Шумен